

Warszawa, 5 maja 2024 r.

Dr hab. Jakub Zajączkowski

Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych

Uniwersytet Warszawski

Recenzja pracy doktorskiej mgra Ernesta Pemperry pod tytułem „Życie codzienne na jedwabnym szlaku w świetle relacji Benedykta Polaka, Giovanniego da Pian del Carpine, Marca Polo i Ibn Battuty”, napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Rafała Dymczyka, Prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wrocław 2023, s. 234.

Przedstawiona mi do recenzji praca doktorska mgra Ernesta Pemperry pod tytułem „Życie codzienne na jedwabnym szlaku w świetle relacji Benedykta Polaka, Giovanniego da Pian del Carpine, Marca Polo i Ibn Battuty” spełnia kryteria merytoryczne i formalne sformułowane w ustawie o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Dokonując pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej wziąłem pod uwagę następujące kryteria oceny: istotność tematu rozprawy; założenia badawcze; charakter rozprawy; sposób rozwiązania problemu badawczego; styl i język.

1. Kryterium istotności tematu rozprawy

Temat rozprawy doktorskiej i przedmiot badań Autor wskazał i uzasadnił m.in. już we *Wstępie*, zwłaszcza na stronach 6.-8. oraz 19. Autor podkreśla jednoznacznie na stronie 19., że problemem badawczym doktoratu jest kwestia „przedmiotów związanych z jedwabnym szlakiem w kontekście budowania sieci opartej na rzeczach” (s. 19.). Autor analizuje ją w szerszym kontekście, nie tylko z perspektywy wymiany przedmiotów i relacji tworzących się

między nimi a ludźmi. Jak bowiem słusznie wskazuje Autor na stronie 19. *Wstępu* praca pokazuje funkcjonowanie elementów tworzących sieci międzyludzkich relacji; „w tych sieciach dzięki przedmiotom były przekazywane idee i wartości” (s. 19.). Autor odnosi te rozważenia w swojej pracy doktorskiej do czterech studiów przypadku, które identyfikuje we *Wstępie* to jest: droga, wino, betel i namioty (s. 13.-15.). Ich uzasadnienie wyboru jest klarowne i jednocześnie koresponduje w pełni ze słowami kluczowymi dla ocenianej rozprawy doktorskiej, to znaczy: podróż i „człowiek w podróży” (*homo viator*), na które Autor zwraca uwagę na stronie 5., a następnie w sposób rzetelny i przekonujący uzasadnia znaczenie tych terminów w kontekście wybranego problemu badawczego na stronach 6.-8. **Podróż i człowiek w podróży** wyznaczają jednocześnie ramy ontologiczne rozprawy doktorskiej. Stają się one osią całego doktoratu, przez ich pryzmat Autor bada wzajemny wpływ zidentyfikowanych przedmiotów na relacje międzyludzkie, sieci ludzkie. Pod względem zakresu przedmiotowego problematyka nie budzi wątpliwości. Zagadnienie bowiem dotyczące człowieka w podróży, znaczenia przedmiotów w czasie podróży w kształtowaniu wzajemnych relacji międzyludzkich są problematyką z zakresu nauk społecznych i nauk humanistycznych. Znaczenie podróży, ich przebieg, uwarunkowania zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne kształtujące je, to klasyczny przykład oddziaływań i procesów oraz zjawisk z zakresu nauk społecznych i humanistycznych.

Autor ukazuje wzajemne zależności między relacjami międzyludzkimi a przedmiotami w kontekście wybranego studium przypadku, to jest jedwabnego szlaku i relacji czterech podróżników: Benedykta Polaka, Giovanniego da Pian del Carpine, Marca Polo i Ibn Battuty. Wskazanie w rozprawie doktorskiej jedwabnego szlaku uzasadnia we *Wstępie* (s. 5.), a rozwija w sposób rzetelny i dogłębny w rozdziale 1. Pozytywnie należy zwłaszcza ocenić podrozdziały 1.3. i 1.4., które świadczą o znajomości problematyki jedwabnego szlaku przez Autora. Doktorant bowiem w podrozdziałach tych identyfikuje i charakteryzuje trafnie główne elementy, cechy wyróżniające jedwabny szlak oraz przesądzające o jego znaczeniu. W sposób trafny uzasadnia również na początku *Wstępu*, na stronach 3.-4. i 20.-21. oraz w rozdziale 2. wybór relacji czterech podróżników. Świadomy ich wybór oraz jego istota uwypuklone są zwłaszcza poprzez tezę sformułowaną przez Autora już we *Wstępie*, gdzie wskazuje iż: „relacje opisane przez....., choć dotyczą tej samej podróży, różnią się od siebie, bo każdy z wędrowców prezentował własne spojrzenie na spotykane podczas wyprawy przedmioty” (s. 21.). Mamy więc do czynienia z różnymi perspektywami na przedmioty podróżników z odmiennych kultur. Ta różnorodność i znaczenie uwarunkowań kulturowo-cywilizacyjnych uwidacznia się także w rozdziale 2. Warto bowiem zaznaczyć, że rozdział ten nie jest tylko

omówieniem działań wskazanych odkrywców, ale ukazuje przede wszystkim kontekst polityczny, ekonomiczny oraz kulturowo-cywilizacyjny opisywanych podróży.

Na wyróżnienie zasługuje zwłaszcza fakt wyboru szerszego zagadnienia niż problematyka jedynie rekonstrukcji relacji z wypraw przez jedwabny szlak wskazanych w tytule rozprawy podróżników. Praca ma bowiem przede wszystkim ukazywać w nowym ujęciu relacje między ludźmi a przedmiotami, analizować relacje międzyludzkie poprzez rzeczy. Dzięki temu praca ma charakter holistyczny, wskazywać, jak sam Autor zaznacza na stronie 19., jak rzeczy zmieniają świat. Wartością dodaną rozprawy jest bowiem przede wszystkim próba zidentyfikowania implikacji, jakie są związane z wymianą przedmiotów, ich znaczenia dla budowania dialogu międzykulturowego (s. 19.). Takie podejście umożliwia kompleksowe wyjaśnienie motywów oraz mechanizmu wzajemnych relacji między przedmiotami a ludźmi.

To wieloaspektowe ujęcie problematyki w kontekście przedmiotowym dotyczącym zarówno relacji czterech podróżników oraz omówienia znaczenia czterech przedmiotów (studia przypadków czterech wskazanych w pracy doktorskiej rzeczy), jak i odniesienie tej problematyki w szerszym kontekście do relacji międzyludzkich, rozwoju cywilizacji, dialogu międzykulturowego, decyduje o oryginalności tematu i jego znaczeniu poznawczym. Autor próbuje rozważyć, odwołując się do wybranego podejścia, czyli – jak wskazuje we *Wstępie* – podejścia antropologicznego (s. 6.), na ile relacje między przedmiotami a ludźmi, mają wpływ na rozwój cywilizacji, gospodarki, kontakty międzyludzkie i międzykulturowe. Wieloaspektowość pracy ukazana jest również poprzez rekonstrukcję nie tylko życia codziennego podróżników, ich relacji z odkryć, ale również życie codziennie mieszkańców odkrywanych rejonów. Wielowymiarowość jest uwypuklona poprzez przyjęcie przez Autora już we *Wstępie* (s. 10.-13.) szerokiej definicji terminu *życie codzienne*. Tak zdefiniowany termin jest konsekwentnie zastosowany w całej rozprawie, czego odzwierciedleniem są zwłaszcza treści rozdziałów 2. i 3.

Dzięki powyższym założeniom praca ma charakter interdyscyplinarny. Jej cel jest znacznie szerszy aniżeli jedynie omówienie życia codziennego na jedwabnym szlaku według relacji czterech podróżników. Jak sam Autor wskazuje celem dysertacji jest między innymi opis globalizacji w kontekście historycznym, z uwypukleniem podejścia antropologicznego (s. 6.). Zidentyfikowano w pracy doktorskiej - poprzez kompleksową rekonstrukcję – kluczowe komponenty podróży oraz ukazano je w kontekście relacji międzyludzkich,

międzykulturowych. Na wyróżnienie zasługuje rzetelne i wyczerpujące wyjaśnienie przez Autora nie tylko wyboru czterech przedmiotów już we *Wstępie*, ale omówienie ich znaczenia w szerszym kontekście w rozdziale trzecim. Pozytywnie należy zwłaszcza ocenić podrozdziały 3.1., 3.2., 3.3.

Klarowne sformułowania dotyczące znaczenia tych przedmiotów w podróży pozwala zaś Autorowi zidentyfikować oraz omówić - to co stanowi istotę rozprawy doktorskiej, czyli - relacje przedmiot-człowiek w kontekście antropologicznym. Takie ujęcie tematu pozwala na głębsze poznanie charakteru procesów i zjawisk w wymiarze społecznym, politycznym, kulturowym związanych z podróżami, odkryciami, na uwypuklenie złożoności i wielowymiarowości problematyki człowieka w podróży. Takie podejście do rozwiązania problemu badawczego przesądza o oryginalności pracy i o znaczącym wkładzie rozprawy doktorskiej w rozwój nauk społecznych i humanistycznych.

Potwierdza to także fakt, że recenzowana praca doktorska wypełnia znacząco lukę w badaniach zarówno nad wyjaśnieniem problematyki relacji człowiek-przedmiot, znaczenia przedmiotów w kształtowaniu relacji międzyludzkich, roli podróży w tym zakresie. Autor słusznie podkreśla, zwłaszcza we *Wstępie* (s. 15.), że brak jest tak wielowymiarowego i holistycznego podejście do problematyki związku między ludźmi i przedmiotami w literaturze przedmiotu. Zwłaszcza większość autorów nie dostrzega roli kulturotwórczej przedmiotów i ich przekazu. Także w kontekście studium przypadku jakim jest jedwabny szlak, brak do tej pory było tak holistycznego, antropologicznego podejścia do zagadnienia. W przypadku odkryć geograficznych, wymiaru politycznego, ekonomicznego jest to zaś kluczowe. Dzięki bowiem dogłębnej analizie antropologicznej, zwrotowi ku przedmiotom można lepiej zidentyfikować i poznać motywy, omówić istotę i znaczenie odkryć geograficznych, podróży w kształtowaniu dialogu międzycywilizacyjnego, międzykulturowego.

Dokonując więc oceny wyboru problematyki badawczej należy także wskazać w tym kontekście na wymiar praktyczny przedstawionej rozprawy. Problematyka człowieka w podróży, roli kulturotwórczej przedmiotów i ich implikacje dla relacji społecznych, politycznych, międzyludzkich, złożoność i dynamika tego zagadnienia są wciąż mało znane i zbadane, zwłaszcza w kontekście państw pozaeuropejskich. Jest to jednak szerszy problem dotyczący wciąż istniejącego deficytu wiedzy na temat współczesnych państw Azji i Pacyfiku, państw pozaeuropejskich, zwłaszcza jeśli chodzi o podejście kompleksowe i holistyczne, uwzględniające także znaczenie czynnika kulturowego. Kwestia ta zaś jest ważna ze względu chociażby na wzrastającą rolę uwarunkowań kulturowych. Istnieje więc zapotrzebowanie na

wiedzę na ten temat. Bez kompleksowego podejścia do wybranego problemu badawczego nie można w pełni zrozumieć znaczenia podróży, roli przedmiotów w procesach kulturoznawczych, tworzenia relacji międzyludzkich.

Można zastanowić się, czy nie należałoby zmodyfikować tytuł rozprawy doktorskiej, tak by w większym stopniu aniżeli w wersji przedstawionej przez Doktoranta uwypuklałby znaczenie roli podróży, przedmiotów w podróży na kształtowanie relacji społecznych. Wydaje się bowiem, że tytułowe relacje wybranych czterech podróżników i jedwabny szlak są jedynie studium przypadku. Praca zaś i problem badawczy w niej zdefiniowany ma dużo szersze znaczenie. Kluczowym elementem pracy jest zidentyfikowanie uwarunkowań oraz roli przedmiotów w kształtowaniu relacji społecznych, kulturotwórcza rola przedmiotów. Jest to więc argument przemawiający za odzwierciedleniem tego w tytule rozprawy.

Pewne zastrzeżenie dotyczą także braku jednoznacznego uzasadnienia ram czasowych pracy. W sposób pośredni wynika to z uzasadnienia wskazanych przez Autora podróżników. Wydaje się, że Autor powinien w większym stopniu we *Wstępie* wskazać związki przyczynowo-skutkowe między terminem życie codzienne a podróż, przedmioty w podróży.

Uwagi te nie pomniejszają jednak pozytywnej oceny istotności wyboru problemu badawczego oraz uzasadnienie jego znaczenia poznawczego.

2. Założenia badawcze

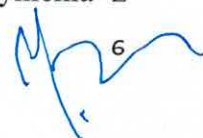
Należy wskazać, że przedmiot badań i uzasadnienie jego wyboru oraz cel rozprawy zostały poprawnie określone i zdefiniowane we *Wstępie* (s. 3., 4. oraz s. 19.). Pewne zastrzeżenia może budzić fakt, że Autor kilka razy we *Wstępie* wskazuje na cel pracy. Główny i właściwy cel oraz problem badawczy *de facto* znajdujemy dopiero na stronie 19. *Wstępu*. Nie zmienia to faktu pozytywnej oceny określanego jednoznacznie na wskazanej stronie problemu badawczego. Doktorant przyjął także założenie już we *Wstępie*, że przedmioty mają kluczowe znaczenie w procesach kulturoznawczych i międzyludzkich. Należy zwłaszcza pozytywnie ocenić uwypuklenie we *Wstępie* znaczenia podróży i zidentyfikowanych czterech przedmiotów w kontekście antropologicznym, kulturowym. Jest to kluczowe założenie, z którym w pełni korespondują zarówno struktura pracy, teza, cel pracy. Jednocześnie - co także należy pozytywnie ocenić - biorąc pod uwagę powyższe założenia, Doktorant w swojej pracy próbuje zidentyfikować i ukazać relacje przyczynowo-skutkowe między przede wszystkim życiem codziennym, relacjami międzyludzkimi a przedmiotami. Koresponduje to zaś z celami i założeniami metodologicznymi rozprawy. Mamy więc do czynienia ze spójnością

metodologicznych, przedstawionych we *Wstępie* oraz strukturą pracy oraz sposobem rozwiązania problemu badawczego.

Pewne uwagi dotyczą braku sformułowania we *Wstępie* hipotezy. Pojawia się dopiero teza w *Zakończeniu* pracy. Choć nie ma konieczności formułowania hipotez już we *Wstępie*, to wydaje się, że jej wskazanie już w początkowej części rozprawy, służyłoby tylko uwypukleniu głównych założeń badawczych. Trzeba jednak zaznaczyć, że sformułowane we *Wstępie* założenia są klarowne i pośrednio na ich podstawie można wywnioskować hipotezę. Wydaje się także, że brak jest sformułowania w sposób jednoznaczny jednego czy dwóch, trzech głównych pytań badawczych. Należałoby w rozprawie już we *Wstępie* sformułować pytanie, które bezpośrednio dotyczy wybranego problemu badawczego. Pytania, które znajdują się we *Wstępie* (s. 5.-6.) mają zbyt ogólny charakter, nie do końca korespondują z problemem badawczym i studium przypadku opisanym w rozprawie. Zastrzeżenie może budzić również fakt, że zwłaszcza we *Wstępie* Autor kilka razy pisze o celach.

Ponadto w przekonaniu recenzenta należałoby także dokonać modyfikacji w kontekście kolejności formułowaniu programu badawczego. Doktorant powinien najpierw przedstawić problem badawczy, cel, stan badań (w tym kontekście należy podkreślić, że Doktorant powinien przeznaczyć część *Wstępu* na wyodrębniony przegląd literatury, polegający na zidentyfikowaniu głównych problemów poruszanych przez badaczy i ich kategoryzację w kontekście wskazanego problemu badawczego; Autor wskazuje na stronie 9., że przegląd literatury dotyczy jedwabnego szlaku, choć problem badawczy ma znacznie szerszy zakres; jednocześnie dokonana kategoryzacja literatury wykracza poza problematykę jedwabnego szlaku; brak jest więc tutaj konsekwencji), zidentyfikować lukę badawczą, następnie sformułować pytania badawcze, potem przedstawić hipotezę. .

Należy jednak dodać, że zastrzeżenia dotyczą głównie konstrukcji programu badawczego, zwłaszcza kolejności poszczególnych elementów oraz konstrukcji *Wstępu*. Pod względem merytorycznym przedstawione założenia pracy (poza już wspomnianymi zastrzeżeniami) nie budzą wątpliwości. Założenia pracy i przedstawioną terminologię we *Wstępie* należy pozytywnie ocenić. Wpływa ona na klarowność wyводу i ma charakter porządkujący sposób rozwiązania problemu badawczego. Dowodzi tego także jednoznacznie sformułowane we *Wstępie* założenia, uzasadnienie wyboru czterech przedmiotów oraz wskazanie kluczowych dla rozprawy terminów. Mamy więc do czynienia z określonym celem i problemem badawczym rozprawy oraz, co istotne, ich spójnością. Trzeba podkreślić, że założeniom tym podporządkowano strukturę pracy. Dzięki temu mamy do czynienia z

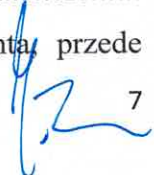
6

klarownym i logicznym wywodem w całej pracy. Założenia badawcze wskazują, co chce badać i dlaczego Doktorant.

Na wyróżnienie zasługuje zwłaszcza wskazanie przez Doktoranta we *Wstępie* założeń metodologicznych (s.16.-19.). Decyduje ona o oryginalności rozprawy. Zastosowane podejście antropologiczne, zwrot ku przedmiotom w kontekście analizy roli kulturotwórczej przedmiotów, badanie studium przypadku jedwabnego szlaku ma charakter nowatorski. Z opisanej metodologii wynika, że Autor zastosował metody jakościowe, a przede wszystkim analizę dyskursu. Należy podkreślić, że świadoma strategia badawcza uwidoczniła się zwłaszcza w kontekście sformułowanego uzasadnienia przez Doktoranta wybranej metodologii (s. 17.) oraz ich konsekwentnego zaaplikowania w rozprawie. Pewien niedosyt związany jest jednak ze zbyt skromnym odniesieniem się w pracy doktorskiej do źródeł pierwotnych. Ponadto Doktorant nie zaznaczył także czy przyjmuje metodę dedukcyjną czy indukcyjną. Nie pomniejsza to jednak pozytywnej oceny w kontekście wybranej metodologii. Przedstawione we *Wstępie* założenia metodologiczne nie mają jedynie charakteru deklaratywnego. Krytyczna analiza źródeł oraz analiza źródeł wtórnych jest zastosowana w całej pracy w sposób rzetelny i poprawny.

Wskazane przez Autora metodologia i podejście badawcze znalazły odzwierciedlenie w strukturze i treści rozprawy. Dowodzi to nie tylko znajomości problematyki badawczej, specyfiki wybranego problemu badawczego, ale także umiejętności badawczych Doktoranta, przede wszystkim przemyślanej strategii badawczej. Dzięki temu mamy do czynienia ze spójnością struktury pracy z przyjętymi założeniami metodologicznymi oraz przedstawionym we *Wstępie* podejściem antropologicznym. Można rozważyć, czy nie należałoby poświęcić jednego z podrozdziałów w rozdziale 1. lub nawet cały rozdział charakterystyce wskazanemu we *Wstępie* podejściu antropologicznemu czy zwrotowi ku przedmiotom. Wydaje się, że warto byłoby rozbudować przedstawione na stronach 16.-19. założenia metodologiczne. Poza tym w proponowanym podrozdziale czy rozdziale metodologicznym Autor powinien w większym stopniu aniżeli to robi we *Wstępie* wskazać na użyteczność wybranego podejścia antropologicznego i wskazać związek przyczynowo - skutkowy tego podejścia z przyjętymi w rozprawie kluczowymi terminami jak *życie codzienne* czy *człowiek w podróży*.

Mimo tych zastrzeżeń dotyczących założeń metodologicznych, w opinii recenzenta, Doktorant w sposób rzetelny i właściwy dokonał potwierdzenia przyjętych przez siebie założeń, czego potwierdzenie w ujęciu syntetycznym znajdujemy przede wszystkim w *Zakończeniu*. Wnioski, które tam znajdujemy, dowodzą umiejętności badawczych Doktoranta, przede

wszystkim umiejętności syntezy i formułowania klarownych ocen, tez, opartych na faktach i logicznym wywodzie (zwłaszcza strony 208.-209.). Dowodzi tego między innymi treść zakończenia rozprawy, zwłaszcza w którym Doktorant potwierdza przyjęte we *Wstępie* założenia i przedstawia oryginalne wnioski. Ta część *Zakończenia* jest dowodem umiejętności analitycznych Doktoranta. Pozytywnie należy także ocenić fakt poddania założeń ze *Wstępu* analizie empirycznej w rozdziałach 2.-3. Praca dowodzi umiejętności Doktoranta do realizacji samodzielnych badań. Przyjęte założenia badawcze oraz ich konsekwencja w realizacji potwierdzają dojrzałość badawczą Doktoranta.

3. Charakter rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska kwalifikuje się jako deskryptywno-analityczna. Doktorant, co zasługuje na pozytywną ocenę, we *Wstępie* i następnie w pracy, ukazał w sposób całościowy, wielowymiarowy problematykę roli kulturotwórczej przedmiotów, relacji przedmiot-człowiek, roli podróży w kontekście społecznym, kulturowym. Na wyróżnienie zasługują zwłaszcza rozdziały i podrozdziały dotyczące bezpośrednio tej tematyki, czyli 2. i 3. Wydaje się, że zwłaszcza podrozdziały w rozdziale 3., które są kluczowe ze względu na wybrany problem badawczy, powinny być jeszcze bardziej rozbudowane. Dotyczy to zwłaszcza podrozdziałów 3.4., 3.5., 3.6. Kwestią zasadniczą jest jednak fakt czy nie należałoby rozważyć zwiększenia liczby rozdziałów. Wydaje się, że wskazane cztery przedmioty powinny być omawiane każde z nich w odrębnym rozdziale. Pozwoliłoby to na uwypuklenie i dokładniejszą analizę znaczenia tych przedmiotów w kontekście społeczno-kulturowym.

Należałoby także rozważyć czy rozdział 2., w którym omawia się uwarunkowania, nie powinien zawierać także treści związanych z jedwabnym szlakiem, a rozdział 1. poświęcić jedynie na przedstawienie założeń teoretycznych i metodologicznych.

Nie pomniejsza to jednak pozytywnej oceny tych rozdziałów. Dowodzą one dużej wiedzy na wybrane studia przypadku oraz uwarunkowania (rozdziały 3. i 2.) oraz umiejętności syntezy, rozpatrywania kwestii podróży, przedmiotów w kontekście antropologicznym (rozdział 3.). Ponadto wnioski dotyczące wybranego problemu badawczego, znajdujące się w *Zakończeniu*, świadczą o umiejętnościach konceptualizacji. Można rozważyć, czy nie należałoby jednak znacznie rozszerzyć *Zakończenia*. Należałoby rozważyć także kwestie sformułowania tytułów rozdziałów i podrozdziałów. Mają one bowiem, wydaje się, charakter zbyt opisowy, w mniejszym stopniu problemowy.

Powyższe uwagi nie zmieniają pozytywnej oceny merytorycznej rozdziałów 1.-3. Autor potrafił bowiem oddać w sposób syntetyczny, uporządkowany istotę i specyfikę problemu badawczego. Ponadto, przyjęta struktura pracy jest logiczną konsekwencją i funkcją przyjętych wcześniej założeń badawczych. Biorąc pod uwagę założenia przedstawione przez Doktoranta oraz chęć ukazania w sposób kompleksowy wybranego problemu badawczego tak skonstruowana struktura pracy i przeprowadzona w niej analiza jest w pełni uzasadniona i należy ją ocenić pozytywnie. Trzeba podkreślić, iż mimo wskazanych zastrzeżeń, Doktorant konsekwentnie realizuje przyjęte założenia i omawia w sposób rzetelny wybrany problem badawczy.

4. Sposób rozwiązania postawionego problemu badawczego

W warstwie realizacyjnej rozprawę doktorską należy ocenić pozytywnie. Wydaje się, że uzyskujemy wszechstronną, kompleksową i interdyscyplinarną analizę wybranego problemu badawczego.

O bardzo dużej wiedzy Doktoranta na temat specyfiki wybranych studiów przypadku świadczą między innymi rozdziały 2.-3. Decydują także one o oryginalności sposobu rozwiązania problemu badawczego. Dotyczy to zwłaszcza rozdziału 3.

Doktorant w sposób logiczny i klarowny dokonał w rozdziałach 2.-3. omówienia w ujęciu syntetycznym przesłanek i uwarunkowań, a następnie zidentyfikował i scharakteryzował role przedmiotów w ujęciu antropologicznym. Rozdziały te oparte są o rzetelną analizę, odnoszącą się do literatury przedmiotu. Autor dokonuje w nich identyfikacji i omówienia głównych ról wskazanych przedmiotów w życiu codziennym, a szerzej ujmując w procesach społecznych, międzyludzkich, kulturowych. Wyróżnić należy w tym kontekście rozdział 3. Pozytywnie należy ocenić także rozdział 2.

Uwagi dotyczą zawartości rozdziału 1. Zastrzeżenie nie dotyczy błędów merytorycznych, ale pewnych zagadnień związanych z konstrukcją poszczególnych podrozdziałów i ich treścią, odniesień do najnowszej literatury przedmiotu. Wydaje się także, że kwestią którą należałoby rozważyć jest ukazanie w rozdziale wskazanych we *Wstępie* podejść metodologicznych i teoretycznych. Ponadto podrozdziały 1.1. i 1.2. mają charakter zbyt ogólny. Wydaje się również, że podrozdziały 1.3. i 1.4. powinien być w rozdziale 2. Kwestią zasadniczą jest bowiem rozważenie charakteru rozdziału 1; czy nie powinien mieć on jedynie charakteru metodologiczno-teoretycznego.

Wartością dodaną pracy są wnioski przedstawione w *Zakończeniu* pracy. Autor w sposób logiczny, klarowny i jednoznaczny dokonuje prezentacji wyników badań. Dowodzą one umiejętności badawczych Doktoranta, zwłaszcza próby uogólnienie i generalizacji. Przedstawione w tej części rozprawy, na podstawie badań empirycznych, wyniki i tezy logicznie nawiązują do przyjętych założeń badawczych. Trzeba jednoznacznie stwierdzić, że pracę pod względem kryterium dotyczącego sposobu rozwiązania problemu badawczego, należy ocenić pozytywnie. Na szczególne wyróżnienie - które decyduje o unikatowości tej pracy i jest wkładem w rozwój dyscypliny – zasługuje kompleksowa i rzetelna analiza roli kulturotwórczej przedmiotów.

5. Styl i język rozprawy

Recenzowana praca została napisana w sposób komunikatywny i poprawny pod względem językowym. Pewne zastrzeżenia związane są jednak z występującymi w niektórych miejscach w pracy sformułowaniami, mającymi charakter publicystyczny. Ponadto występują literówki. Niedosyt recenzenta budzi także zbyt skromne wykorzystanie źródeł pierwotnych oraz zbyt skromne odniesienie się do literatury w języku angielskim. Pozytywnie jednak należy ocenić obszerność wskazanej bibliografii (337 pozycji). Należałoby jednak przy prezentacji bibliografii dokonać jej podziału na takie części jak monografie, artykuły itd.

6. Najważniejsze uwagi i pytania:

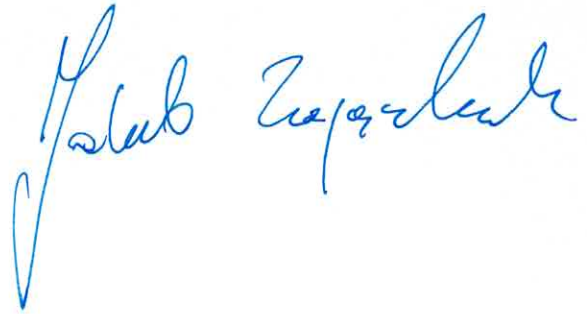
- a) wydaje się, że należałoby jednoznacznie określić we *Wstępie* dwa-trzy pytania badawcze (główne); prośba do Doktoranta o wskazanie tych pytań badawczych;
- b) należałoby rozważyć modyfikację tytułu rozprawy;
- c) należałoby także rozważyć modyfikację struktury pracy, przede wszystkim stworzenie odrębnych rozdziałów do omówienia czterech przedmiotów.

Uwagi, które zgłosiłem, nie podważają jednak mojej pozytywnej oceny recenzowanej rozprawy. Jest to solidne, rzetelne i całościowe omówienie problemu badawczego. Rozprawa oddaje w pełni specyfikę i złożoność tej problematyki.

Konkluzje

Rozprawa doktorska mgra Ernesta Pemperey zasługuje na pozytywną ocenę. Spełnia ona kryteria metodologiczne, merytoryczne i formalne. Doktorant opanował wiedzę o przedmiocie badania oraz wykazał się umiejętnościami badawczymi, w tym potrafi zidentyfikować problem badawczy, a następnie kreatywnie go rozwiązać. Rozprawa potwierdza kompetencje

analityczne Doktoranta. Należy także wskazać, że rozprawa służy na pewno lepszemu poznaniu omawianej problematyki. Tematyka pracy jest wartościowa i innowacyjna. Tym samym należy podkreślić, że recenzowana praca doktorska spełnia ustawowe wymagania pracy doktorskiej. Biorąc powyższe pod uwagę wnioskuję o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów w procedurze doktorskiej.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Halab Zapach", written in a cursive style.

